

MUZEJSKI FOTOGRAF ILI FOTOGRAF U MUZEJU – VLADIMIR KOSTJUK

Fotograf Vladimir Kostjuk i Muzej grada Koprivnice od 1959. do danas

DRAŽENKA JALŠIĆ ERNEČIĆ □ Muzej grada Koprivnice, Koprivnica

Uvod: muzejski fotograf i fotograf u muzeju. Između *muzejskog fotografa* i *fotografa u muzeju* ne postoji znak jednakosti. To je činjenica kojoj vrlo često ne pridajemo dovoljno pozornosti jer se količina fotografija kao pomoćni alat stručnoga i znanstvenoga muzejskog djelovanja svakim danom sve više umnožava. Fotografska slika oblik je istraživanja i bilježenja niza muzejskih podataka. S razvojem fotografskih tehnika to je postala uobičajena praksa, a broj digitalnih zapisa danas pripada nekoj drugoj problematici. Reorganizacija odjela, zbirki, muzejske građe i muzejske dokumentacije u Muzeju grada Koprivnice vrlo je ozbiljno postavila pitanje klasifikacije fotografije kao muzejskog predmeta ili muzejske dokumentacije s obzirom na brojnost i raznovrsnost fotografske građe. Mjesto fotografije u muzeju i njezina muzejska funkcija neupitne su, no količina fotografske građe i raznovrsnost (do razine bipolarnosti pojedine fotografije) na trenutak može zbuniti i iskusnog poznavatelja fotografske struke i fotografske umjetnosti.

Primarno, muzejski fotograf, u praksi hrvatskih muzeja više iznimka nego pravilo, jest pojedinac odgovoran za fotografiranje, arhiviranje i upravljanje vizualnom bazom podataka, slika, slajdova, crno-bijelih fotografija, negativa, videozapisa te drugih sličnih medija čija je primarna uloga čuvanje slike. Muzejski fotograf odgovoran je za prikupljanje i izradu fotografija zbirki, izložaka, istraživanja i javnih muzejskih događanja za široki spektar njihove upotrebe u knjigama, časopisima, novinama i najrazličitijim publikacijama, fotografskim arhivima, web stranicama. Danas muzejski fotografi stvaraju, organiziraju i održavaju elektroničke baze podataka, a osim posjedovanja tehničkog znanja i vještina, moraju biti kreativni, organizirani, računalno pismeni, poznavati studijsku i terensku fotografiju, rasvjetu, tehnike mikrofotografije i makrofotografije, elektroničku manipulaciju slike, znati stare fotografske procese i tehnologije, biti u tijeku s razvojem novih tehnologija. Danas, kada svaki pametni telefon posjeduje kameru i svaki pojedinac može biti fotograf u muzeju, to se zanimanje čini vrlo složenim, naročito na prostorima na kojima uloga fotografije nije uvijek jasno definirana, a muzej fotografije ili fotografski arhiv nisu prioritet kulturne politike. Fotografija je odraz vremena i života koji živimo, pa je stoga i uloga muzejskog fotografa odnosno fotografa u muzeju odraz vremena u kojemu ta osoba djeluje ili je djelovala.

Povijesni okvir

Fototeku Muzeja grada Koprivnice uspostavio je njegov osnivač, prvi ravnatelj i kustos dr. Leander Brozović (1897. – 1962.) s početkom muzejskog djelovanja 1945., pribavljanjem prvih povijesnih fotografija, odnosno terenskih i dokumentarnih fotografija. Zbog velike količine fotografske građe fototeka je u 72 godine postojanja postala brojem kataloških jedinica najveća i najčešće pretraživana zbirka Muzej grada Koprivnice. Već je prijašnjim revizijama muzejske građe utvrđeno kako je fototeka postala prevelika i presložena za fizičko pretraživanje. Parcijalna je digitalizacija olakšala taj problem, no tek je u vrijeme revizije građe i dokumentacije Muzeja grada Koprivnice u razdoblju od 2012. do 2017. provedena reorganizacija odjela i zbirki: godine 2014. uspostavljena je Zbirka fotografija, pribora i negativa (Odjel povijesti), Zbirka fotografija i foto albuma i Zbirka razglednica (Odjel kulturne povijesti) te Zbirka etnografske fotografije (Etnografski odjel), dok svaki stručno-znanstveni odjel posjeduje vlastitu studijsku zbirku u

sl.2. © Vladimir Kostjuk: Wien, bečki ciklus, 1967.

kojoj se pohranjuju dokumentarne i terenske fotografije, danas uglavnom u digitalnom formatu.

Na primjeru šest desetljeća neprekidne suradnje profesionalnog fotografa Vladimira Kostjuka i Muzeja grada Koprivnice moguće je iščitati i prikazati mjesto fotografije u muzeju i svu slojevitost i ambivalentnost koju ona kao dokumentacijski izvor ili muzejski predmet ima. Suradnja profesionalnog fotografa Vladimira Kostjuka i Muzeja grada Koprivnice započela je 1959., kada ga je Leander Brozović angažirao za terensko fotografiranje starih tradicijskih kuća prekrivenih slamom u Koprivnici i okolnim selima. Fotografije su snimljene od 1959. od 1962., upisane su kao dokumentarna terenska fotografija, a danas se čuvaju u Zbirci etnografske fotografije. Ako o tim snimkama govorimo iz autorskog rakursa, serija (odnosno portfolio) tradicijske arhitekture Podravine 1959. – 1962. najstariji je sačuvani ciklus fotografija Vladimira Kostjuka.

Inspiracija – svjesnost o mjestu fotografije u mentalnoj slici grada i u gradskome muzeju

S fotografijama i fotografskim uvećanjima muzejskih predmeta Vladimira Kostjuka susretala sam se i upijala ih na svakom koraku: za školskih posjeta Muzeju grada Koprivnice, na hodnicima javnih i poslovnih zgrada u cijeloj Koprivnici, “kod tate u Podravki i kod mame u Bolnici”, u foajeu Podravske banke, na hodniku *Podravkine* poslovne zgrade, u čekaonici dječjeg dispanzera, u predvorju gradskih ureda, na Proljetnome i Jesenskome zagrebačkom velesajmu ... Većinu vremena provela sam gledajući crno-bijela uvećanja zrnate strukture, vrlo rano sam ih naučila razlikovati i uvijek iznova na njima nalazila

neki novi detalj koji prije nisam zamijetila. Pamtila sam slike, teme, priče, one ispričane i one koje sam kao dijete sama iskonstruirala u svojoj glavi. Već sam tada (pre)poznavala stil i način fotografije Vladimira Kostjuka, na polici ili u izlogu trgovine, u novinama i časopisima, u kuharicama, brošurama i knjižicama s receptima...

S Vegetom se bolje jede!... Nakon povratka iz Zagreba potkraj 1980-ih na mome prvom radnom mjestu likovne kreatorice (dizajnerice) u korporativnom marketingu, u Likovnom studiju *Podravke*, dija pozitivivi i fotografije Vladimira Kostjuka, voditelja i glavnog fotografa Foto studija *Podravke*, bili su dio moje svakodnevice. Marketing kao umjetnost i umjetnost kao marketing pod budnim okom *brand managera*. Fotografijama hrane komuniciralo se s kupcima, fotografiralo se svakodnevno, uglavnom su to bili plan-filmovi, dija pozitivivi srednjega i velikog formata. Kasnije, sredinom 1990-ih, u fototeci Muzeja grada Koprivnice ponovo se susrećem s fotografijom Vladimira Kostjuka, ovaj put druge tematike i sadržaja, ali poznatog stila i tehnike. Još uvijek analogne, crno-bijele, srebro-želatinske, tanki *Edop* ili sjajni *Ilford* papir, povremeno *Fotokemika*, nepotpisane, ali jasno prepoznatljivoga fotografskog rukopisa. Vjerujem da je traganje za ljepotom slike traganje za vječnom istinom. Osnovna pretpostavka moje teze jest da fotografija, u ovom primjeru fotografija zatečena u Muzeju, odražava svoje vrijeme, i to je čini baštinom. Na mojoj mikrorazini fotografije Vladimira Kostjuka nezaobilazna su muzejska baština, ne samo Koprivnice, i iz njih svaka nova generacija može iščitati prostor i vrijeme.

Suradnja Vladimira Kostjuka i Muzeja grada Koprivnice počela je 1959. I još uvijek traje. Tek je s promjenom

odnosa prema fotografiji kao muzejskom predmetu i muzejskoj dokumentaciji te razvrstavanjem i revalorizacijom fotografija utvrđen opseg i vrijednost suradnje Kostjuka i kustosa Muzeja, kao i njegovih fotografija. Pojedine su fotografije, primjerice, tijekom vremena iz kategorije *dokumentarne* fotografije “prerasle” u *umjetničke*. Slojevi vremena priskrbili su im dodanu vrijednost. Postupak valorizacije i revalorizacije fotografskih radova Vladimira Kostjuka još je uvijek u tijeku, a osim osnovne vremenske podjele po desetljećima te podjele na analognu i digitalnu fotografiju, Kostjukove fotografije zatečene u Muzeju grada Koprivnice mogu se razvrstati u više kategorija i potkategorija, ovisno o vrsti muzejskog zadatka i fotografske kampanje. To su: terenska fotografija (etnologija, arheologija, kulturna povijest, suvremena umjetnost, naiva), reproduktivna fotografija, portreti, dokumentarna fotografija, reportažna fotografija, angažirana socijalna fotografija, ratna fotografija, vernakularna fotografija (privatna druženja s kustosima i umjetnicima), komercijalna i industrijska fotografija, umjetnička fotografija (...). Takav način razvrstavanja autorske fotografije na primjeru Kostjukove fotografije dobar je predložak za organizaciju kompleksne zbirke fotografija i utvrđivanje mjesta fotografije u muzejima općenito.

O autoru

Vladimir Kostjuk jedan je od značajnijih korporativnih fotografa druge polovice 20. st. na ovim prostorima. Diplomirao je na Akademiji za kazalište i film 1974., na Odsjeku za filmsko i televizijsko snimanje, u klasi profesora Nikole Tanhofer (1926. – 1998.). Od 1969. do 1979. djelovao je kao profesionalni fotograf u službi informiranja Prehrambene industrije *Podravka* (reportažna fotografija), a 1979., na poticaj tadašnjeg direktora *Podravke* Pavla Gažija, osniva Foto studio *Podravka*, u kojemu kao korporativni fotograf u prehrambenoj industriji djeluje do odlaska u mirovinu 2007., s kratkim prekidom 1991. – 1995., kada je kao vojni ratni fotoreporter i natporučnik 117. brigade HV-a zadužen za IPD. Njegovo se ime neodvojivo povezuje s koprivničkom Prehrambenom industrijom *Podravka*, s komercijalnom fotografijom, ali i s fotografiranjem hrane i prehrambenih proizvoda u nekim nezaobilaznim fotografskim kampanjama iz povijesti marketinga u Hrvatskoj.

Fotografski opus Vladimir Kostjuka možemo podijeliti na dva velika razdoblja: prvo obuhvaća desetljeća prije pojave digitalne tehnologije, tj. razdoblje 1960. – 2000., a drugo pokriva vrijeme od 2000. do danas. U prvoj, analognoj fazi Kostjuk je snimio stotinjak tisuća fotografija i dijapozitiva različitih formata, od klasičnih 35-milimetarskih crno-bijelih i kolor-filmova, 6 x 6 cm, plan-filmova od 6 x 4; 9 x 12 i 13 x 18 cm, stvarajući enciklopedijski portret Koprivnice druge polovice 20. st. U tom je opusu za povijest Koprivnice najvažnija industrijska fotografija Prehrambene industrije *Podravka*, čiji je povijesni, društveni i ekonomski rast i razvoj Kostjuk

pratio i fotografirao od 1969. do 2007. stvorivši nekoliko paralelnih žanrovskih opusa. Usto, jednako je vrijedna i njegova muzejska fotografija u kojoj žanrovska raznovrsnost sustavno prati sve segmente baštinske fotografije u Muzeju.

Vladimir Kostjuk rođen je 26. rujna 1943. u Koprivnici, u obitelji intelektualaca. Otac Aleksandar Kostjuk, profesor povijesti hrvatsko-ukrajinsko-ruskog podrijetla, koji je stjecajem okolnosti u koprivničkoj gimnaziji predavao i ruski jezik, rođen je u Taganrogu, na samoj granici Ukrajine i Rusije. Odrastao je u Rostovu na Donu, po ocu Andreju Kostjuku bio je ukrajinskog podrijetla, a po majci Ani Samoilovoj Kostjuk pripadao je ruskom plemstvu, zbog čega je oko 1918. napustio Rusiju i došao u Koprivnicu. Tu je Aleksandar Kostjuk upoznao Vladimirovu majku Ružu (Rozaliju) Brunčić, profesoricu književnosti i filozofije, rođenu u Koprivnici. Mješoviti brak, višejezičnost i multikulturalnost bili su temelji na kojima je Vladimir Kostjuk u prvim desetljećima poslije Drugoga svjetskog rata razvijao svoje osobne interese i učio gledati svijet oko sebe koristeći se u svojim istraži-

sl.3. © Vladimir Kostjuk: Pariz, pariški ciklus, 1971.

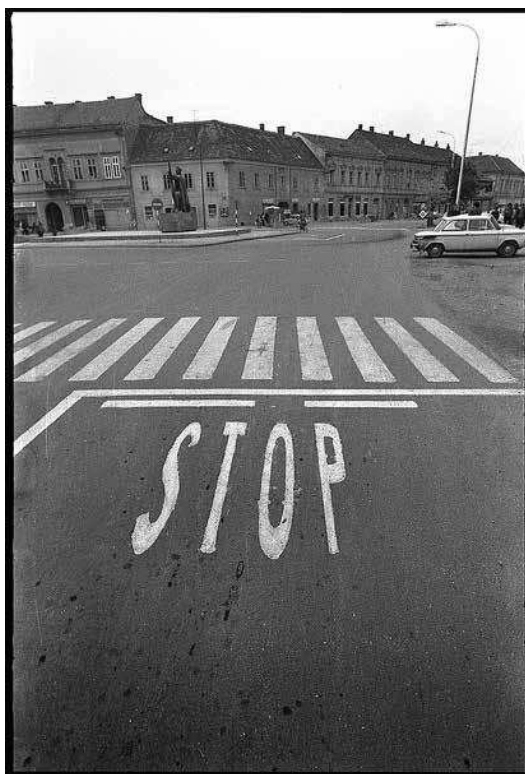
sl.4. © Vladimir Kostjuk: Pariz, pariški ciklus – Atač, 1971.

sl.5. © Vladimir Kostjuk: Pariz, pariški ciklus – Atač i ja, 1971.

vanjima svijeta očevim *Kodakom*. Između 1959. i 2000. nastaje opus analogne fotografije Vladimira Kostjuka, da bi nakon 2000. prevladala tehnologija digitalne fotografije. U više od pola stoljeća profesionalnoga fotografskog djelovanja radio je s 32 analogne kamere te s pet profesionalnih digitalnih fotoaparata: prvi – *Olympus*, slijedila je *Konica*, zatim *Minolta*, da bi posljednjih godina postao vjeran *Canonu*. Od 2008. do danas uglavnom snima *Canonom EOS-1DsMarkIII*.

Potkraj 1950-ih i početkom 1960-ih osnovnu školu i gimnaziju pohađao je u rodnom gradu, a nakon mature 1962. odlazi studirati u Zagreb. Upisao je studij likovnog odgoja na Pedagoškoj akademiji 1962. – 1964., gdje je u klasi profesora Mladena Veže diplomirao 1964. s temom *Plakat*. Izvanredni studij uz rad na Akademiji za kazalište i film nastavlja cijelo desetljeće poslije (1972. – 1974.) studirajući fotografiju na Odsjeku za filmsko i televizijsko snimanje, a prema vlastitom kazivanju, upravo je profesor i mentor Nikola Tanhofer (1926. – 1998.), veliki hrvatski filmski redatelj, snimatelj i fotograf, sredinom 1970-ih snažno utjecao na njegov rad i na novi, profesionalni odnos prema fotografiji, ponajprije na njegovu sklonost klasičnoj kompoziciji, fotografskoj estetici i liričnosti crno-bijele fotografije te na sklonost žanrovskoj strukturi i melodramatskim naglascima koje je kasnije uspješno primjenjivao na fotografijama hrane i pića. Iako se radilo o reklamnoj komercijalnoj fotografiji, Vladimir Kostjuk svoje je fotografije uvijek koncipirao kao klasične kompozicije mrtve prirode u likovnim umjetnostima. Istančanim i konciznim režijskim postupcima Kostjuk je u komercijalnoj fotografiji, postprodukciji i grafičkom oblikovanju isprobavao fotografske i režijske inovacije, specijalne efekte uz pomoć leća (širokokutni objektiv, riblje oko) i filtara, modernističke kadrove i kutove snimanja, modernu kompoziciju i manipulaciju bojom te se vrlo često, osim pri fotografiranju u koprivničkom Foto studiju *Podravka* ili u zagrebačkom Centru za domaćinstvo, koristio zatečenom scenografijom Pivnice *Kraluš*, *Podravske kleti* ili Štaglja. Upravo njegove komercijalne fotografije nose najosobniji autorski pečat iako u reklamnim kampanjama vrlo često nisu bile potpisane imenom autora.

Najvažniji su okvir njegova rada tradicija i prostor, pri čemu Kostjuk u pristupu fotografiji naglašava važnost lokalne tradicije, ali i utjecaj likovnih umjetnosti i kulturne baštine, što je bilo podjednako važno i u fotografskim kampanjama, bez obzira na to jesu li to bile marketinške kampanje u Prehrambenoj industriji *Podravka* ili kampanje Muzeja grada Koprivnice (i ne samo njegove). U svom je radu nepogrešivo stavljao naglasak na poznavanje fotografskih i grafičkih tehnika te na način komunikacije, pri čemu je muzejskoj publici uvijek pristupao kao ciljanom tržištu, što ga čini jednim od pionira muzejskog marketinga u Hrvatskoj. Širina i opseg fotografskog rada, od onoga primarnog – dokumentarnog, i reproduktivnog, pa sve do angažiranih muzejskih akcija i izložbenih projekata grupe autora (*Simetrale*, 1974.;

sl.6. © Vladimir Kostjuk: Koprivnica, Slike grada, 1980.

Alfa, 1980.; *Prostor trga*, 1980.), niz su zanimljivih aspekata umjetničkog rada u kojima se Kostjuk koristio specifičnim oblicima suvremene komunikacije (videom, muzejskom publikacijom i autorskim plakatom), koje ćemo u ovom radu samo dotaknuti.

Rad

1. Rani radovi 1959. – 1962. Pitanje čitanja povijesne slojevitosti fotografija Vladimira Kostjuka i refleksije baštinskih i povijesnih motiva imaju posebnu važnost. U tom kontekstu valja spomenuti dokumentarnu muzejsku fotografiju kao prvu ozbiljnu “profesionalnu” fotografsku zadaću i prvi sačuvani koprivnički ciklus fotografija Vladimira Kostjuka. Riječ je o seriji crno-bijelih srebro-želatinskih fotografija formata 90 x 140 mm s motivima tradicijske arhitekture koprivničkih predgrađa (Severovec, Dubovec, Miklinovec, Bežanec) i okolnih sela (Sigetec, Peteranec, Koprivnički Ivanec, Novigrad, koje je za Muzej grada Koprivnice naručio dr. Leander Brozović oko 1960. Kostjuk se s posebnim poštovanjem sjeća svoje prve fotografske kampanje koja je trajala nekoliko godina, između 1959. i 1962., i u kojoj je, zajedno s Leanderom Brozovićem, biciklom obilazio sva predgrađa, sela i lokalitete. Građanski pristojno, u svaku su tradicijsku kuću prekrivenu slamom ulazili i razgovarali s vlasnicima te tražili njihov “blagoslov” i dopuštenje za snimanje, a snimio je portrete većine kućevlasnika u interijeru ili u dvorištu ispred kuće. Kostjuk se sjeća lomografske bakelitne kamere *Lubitel* kojom je snimao, ruske varijante *Voigtlander Brilliant*a, i cijele kutije fotopapira koju mu je Brozović kupio. Zato

sl.7.-9. © Vladimir Kostjuk: Afrika Tanzanija, 1989.

su sve fotografije na istom papiru i bez ruba. Kostjukove dokumentarne muzejske fotografije iz ciklusa tradicijske arhitekture Podravine prva su ozbiljna i unaprijed promišljena autorska cjelina, a zahvaljujući Muzeju grada Koprivnice i kustosici Sonji Kolar, očuvane su, opisane i autorizirane. Iz ranog razdoblja 1960-ih svakako valja spomenuti Kostjukov portret dr. Leandera Brozovića objavljen u *Gradi za povijest Koprivnice* (Muzej grada Koprivnice, 1978.), snimljen 1962., koji je, koliko je zasad poznato, posljednji službeni portret osnivača i prvog kustosa Muzeja grada Koprivnice.

2. Šezdesete. Nakon suradnje s dr. Leanderom Brozovićem, u drugoj polovici 1960-ih obnavlja se suradnja s Franjom Horvatićem koja mu 1967. omogućuje boravak u Beču, nabavu profesionalne *Rolleiflex 2,8* kamere sa Zeissovim objektivima te snimanje *Bečkog ciklusa* (1967.), dokumentarne ulične fotografije. Riječ je o crno-bijelim srebro-želatinskim fotografijama koje su nastale pod snažnim utjecajem francuskog fotografa Henrija Cartiera-Bressona, koji je prema riječima samog Kostjuka imao velik utjecaj na dokumentarnu uličnu fotografiju. Potkraj 1960-ih i početkom 1970-ih Kostjuk snima prve ulične fotografije simptomatičnog naslova *Samo ljudi*, unutar kojih možemo izdvojiti koprivnički, bečki i pariški ciklus. U to vrijeme redovito objavljuje u *Podravkinu* tvorničkom biltenu, u dnevnim i tjednim novinama, časopisima i knjigama, a dokumentarne muzejske fotografije stalno izlaže na galerijskim i muzejskim izložbama, tako da nije imao potrebu za samostalnom izložbom svojih radova. U Koprivnici druge polovice 20. st. Kostjuk je bio dio nevelike medijske zajednice; bilježio je ritam i puls grada, sva suvremena zbivanja, ekonomske

prilike, modernizaciju, razvoj i rast industrije, promjene u društvu, s naglaskom na posebnost trenutka u kojemu su ljudi imali glavnu ulogu.

3. Sedamdesete. Godine 1971. Kostjuk boravi u Parizu, gdje nastaje ciklus dokumentarnih fotografija pariških ulica pod snažnim koncepcijskim i stilskim utjecajem Henrija Cartiera-Bressona. To su ulične umjetničke fotografije za koje se Kostjuk koristi osnovnim mogućnostima kamere, *magnumovski* grubom strukturom i čistim fotografskim procesima u tamnoj komori. Fotografije vrlo često razvija na tankome mat papiru, naglašava zrnatost otiska i zamućene forme, koje dodatno naglašava pomaknutim i povremeno vrlo nekonvencionalnim perspektivama. U Parizu mu je suputnik bio Zlatko Kauzarić Atač, jedan od "motiva" Kostjukove dokumentarne ulične fotografije jednostavnog naslova *Pariški ciklus*.

Među najpoznatije i najdojmljivije prostore za koje je svojim fotografijama odnosno fotografskim istraživanjima Vladimir Kostjuk bio vezan sredinom 1970-ih ubrajaju se *Pivnica Kraluš*, *Podravska klet* i *Štagelj*. Iako njegove autorske fotografije nisu dio tih interijera, utjecaj Vladimira Kostjuka od posebnog je značenja. Niz dokumentarnih i reportažnih fotografija te fotografija nastalih za potrebe pojedinih reklamnih kampanja, za knjižice recepata, plakate, prospekte i sličan grafički oblikovan fotografski materijal posvećen kulturi stola snimljeni su u *Podravkinim* ugostiteljskim objektima i djelo su upravo Vladimira Kostjuka.

Muzejska fotografija i oblikovanje vizualnog identiteta Muzeja i muzejskih publikacija

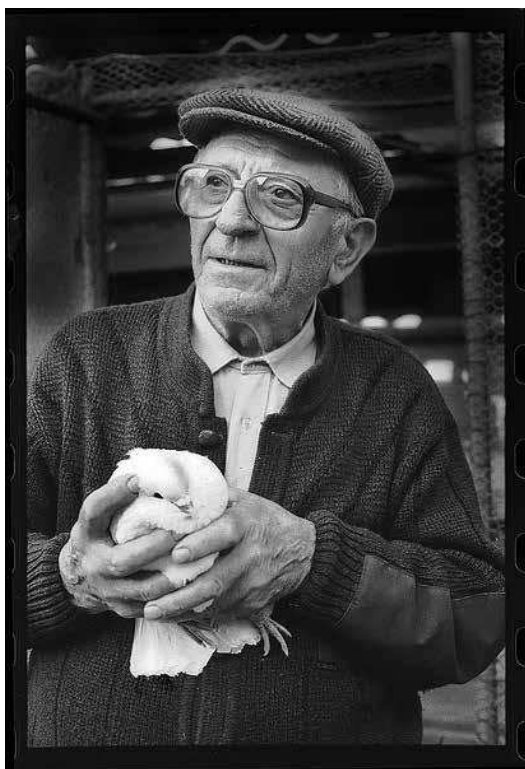
Godine 1968./69. počinje kampanja sustavnog dokumentiranja fundusa i djelovanja Galerije Hlebine odnosno Muzeja grada Koprivnice, a Kostjuk kao profesionalni fotograf postaje redoviti vanjski suradnik Muzeja grada Koprivnice. Sredinom 1970-ih veza između neposredne proizvodnje i kulture u Koprivnici bila je iznimno snažna zahvaljujući javnom djelovanju i potpori tadašnjega generalnog direktora *Podravke* ing. Pavla Gažija, koji je poticao financiranje kulture i podržavao suradnju Vladimira Kostjuka i Muzeja grada Koprivnice. Oko 1975., upravo na poticaj Pavla Gažija, Kostjuk kao fotograf prelazi iz

sektora informiranja (*Radnički bilten*) u sektor oblikovanja ambalaže i reklame. Potkraj 1970-ih novoopremljeni Foto studio *Podravka*, osim na komercijalnim fotografijama za potrebe tvornice, radi na oblikovanju postava i likovnim koncepcijama izlaganja *Podravkinih* proizvoda. Godine 1975. sudjeluje u oblikovanju vizualnog identiteta i oblikovanju drugoga stalnog postava Muzeja grada Koprivnice. Istodobno oblikuje novi vizualni identitet Muzeja i muzejskih publikacija te od 1979. grafički oprema i uređuje *Podravski zbornik*, kao i kataloge i publikacije Muzeja grada Koprivnice. Potkraj 1970-ih postaje i stalni suradnik novoosnovane Galerije *Koprivnica*. Fotografija, plakat i publikacija prve izložbe *Podravci Podravini*, postavljene uz otvorenje Galerije *Koprivnica* 1977., oblikovali su vizualni grafički identitet i njezinu percepciju u javnosti.

Za potrebe radničkog biltena *Podravka* Kostjuk snima većinu društvenih, političkih i kulturnih zbivanja u Koprivnici. Osim tih motiva, upravo u drugoj polovici 1970-ih počinje snimati seriju autorskih fotografija iz ciklusa *Naše ulice* i *Samo ljudi*, koje su tijekom 1980-ih nastavljene jednim od najvažnijih koprivničkih ciklusa naslova *Slike grada*, u kojima nadilazi dokumentarnu, reportažnu i socijalnu razinu i stvara umjetničku uličnu fotografiju u duhu fotografa tog vremena okupljenih oko agencije *Magnum*. Njegovi, za ono vrijeme neuobičajeni kutovi fotografiranja, neobvezan i opušten osjećaj za vrijeme, sposobnost uočavanja i bilježenja bizarnih i katkad neobičnih ljudi, situacija, mjesta i predmeta čine ga jednim od najutjecajnijih profesionalnih fotografa svoje generacije. To se osobito očituje u dosad neizlaganom *Afričkom ciklusu* fotografija u boji, nastalih u Tanzaniji 1989.

4. Osamdesete. Između 1977. i 1987. Vladimir Kostjuk vanjski je suradnik Galerije *Koprivnica*, a osim snimanja dokumentarnih fotografija (reprodukcije umjetnina i dokumentiranje otvorenja izložaba), grafički oblikuje vizualni identitet Galerije *Koprivnica*, potpisuje grafičko oblikovanje plakata, muzejskih publikacija i pozivnica, a nerijetko i autorstvo nekih muzejskih akcija i izložbenih koncepcija. Početkom 1980-ih pojavljuje se kao suautor ili dio tima nekih poznatijih multimedijских i problemskih izložaba u Koprivnici, od kojih svakako valja spomenuti izložbe *Alfa*, *Priča o gradu*, *Male medijske forme*, *Erotika* (...), da nabrojimo samo neke od njih.

U zagrebačkome Muzejskom prostoru Gradec od 3. listopada do 3. prosinca 1987. oblikovao je likovni postav velike multimedijске tematske izložbe *Pijetao na Griču*. Tijekom 1980-ih i 1990-ih koncipirao je niz likovnih postava o kulturi prehrane i kulturi stola te godišnje komercijalne izložbene postavne Prehrambene industrije *Podravka* na Proletnom i Jesenskom zagrebačkom velesajmu. Osim u Zagrebu, posebice je zapažena likovna koncepcija tematske promidžbene izložbe s temom *kulture prehrane* na velesajmu u Bratislavi 1998.

sl.10. © Vladimir Kostjuk: Ivan Generalić, 1981.

5. Devedesete. Devedesete godine za Vladimira Kostjuka bile su turbulentne i vrlo složene, gotovo bipolarnе, jer je u to vrijeme bio razapet između profesionalne komercijalne/reklamne te dokumentarne/ reportažne ratne fotografije. Tada je radio kao profesionalni komercijalni fotograf Prehrambene industrije *Podravka* i voditelj poslova snimanja i oblikovanja ambalaže i reklamnog materijala u Foto studiju *Podravka* u Koprivnici. Učestale reklamne kampanje, pojavljivanje u tiskanim i elektroničkim medijima te velike naklade nekih reklamnih kampanja Kostjukovu su fotografiju približile publici do stupnja opće prepoznatljivosti i prihvaćanja na razini pojedinih reklamnih marki kao što su *Podravka juhe*, *Vegeta*, *Jacobs kava*, *Podravka pivo* ili *Studenac*. Nasuprot tome, kao dragovoljac i sudionik Domovinskog rata 1991. – 1995. (i nositelj Spomenice 1991.) Vladimir Kostjuk ponovo se vraća dokumentarnoj reportažnoj fotografiji kojom je potkraj 1960-ih započeo svoju karijeru profesionalnog fotografa. Ovaj put kao ratni foto-reporter i natporučnik 117. brigade HV-a zadužen za IPD, organizira izložbe ratne fotografije, najčešće vernakularne fotografije samih sudionika rata, a fotografije iz ciklusa *Hodočašće rata* objavljivao je u tiskanim medijima diljem Hrvatske. Treba spomenuti glasilo *Gardist* te grafičko oblikovanje ratnih plakata za 117. brigadu odnosno za zagrebačku gardijsku brigadu *Tigrovi*, koji se čuvaju u Muzeju grada Koprivnice odnosno u Muzeju Domovinskog rata u Zagrebu.

6. Muzejska fotografija za 21. stoljeće. U prvom desetljeću novog stoljeća Vladimir Kostjuk otkriva mogućnosti

sl.11. © Vladimir Kostjuk: **PORTRET, Mijo Kovačić, 1997.**

digitalne fotografije. Godine 2007. iz *Podravke* odlazi u mirovinu te izvan grada, na padinama između Kalnika i Bilogore, uređuje vlastiti fotografski studio u kojemu jednaku važnost pridaje analognoj i digitalnoj fotografiji. Tijekom pola stoljeća djelovanja jedna od važnijih promjena bila je promjena fotografske tehnologije – analognu je fotografiju zamijenila digitalna, a svako novo desetljeće 20. st. donosilo je nove izazove.

Upravo u digitalnoj fazi svojega fotografskog opusa Vladimir Kostjuk razvio je svijest o potrebi sređivanja i digitaliziranja vlastitoga fotografskog arhiva, ponavljanja tema i motiva iz prijašnjih razdoblja te obnavljanja fotografskog iskustva dokumentiranja ljudi i prostora, u čemu njegovo vlastito analogno iskustvo ima iznimno važnu ulogu. Osim fotografskih snimanja za potrebe Muzeja grada Koprivnice i brojnih umjetnika te snimanja gradskih ulica i krajolika Podravine, Kostjuk nastoji organizirati i obraditi vlastiti analogni fotografski arhiv, od crno-bijelih negativ-filmova *lajka* formata, nešto većih šestica do plan-filmova i dijazozitiva; digitalizira i obrađuje starije crno-bijele fotografije razvijene u tehnici srebrno-želatinskog otiska odnosno fotografije u boji, među kojima se, osim dijazozitiva velikih formata, nalazi i nekoliko osobito zanimljivih *Cibachrome* otisaka visoke jasnoće i čistih boja. Pritom nastoji izdvojiti i organizirati sve segmente svoga profesionalnog rada, od dokumentarne, reportažne, reklamne, komercijalne i muzejske fotografije do grafičkog dizajna te oblikovanja vizualnog identiteta i likovnih postava izložaba.

Godine 2004. izložbom *Fotografija u Koprivnici* Vladimir Kostjuk obnavlja suradnju s Muzejom grada Koprivnice te kao muzejski fotograf između 2005. i 2012. snima digitalne dokumentarne i reportažne fotografije muzejskih predmeta te povremenih i obnovljenih muzejskih postava Galerije *Hlebine*, Galerije *Koprivnica* i Muzeja grada Koprivnice. U tom je razdoblju posebice zastupljena dokumentarna muzejska fotografija kojom Kostjuk redovito bilježi sve važnije izložbe, muzejske akcije, terenska istraživanja (o medičarima i svjećarima na proštenjima u Močilama i Koprivničkim Bregima za izložbu *Medičari u Koprivnici* 2005., kao i za izložbu *Zaštitna arheološka istraživanja u Franjevačkom samostanu u Koprivnici* 2010.). Usto snima cjelovita konzervatorsko-restauratorska istraživanja i radove na muzejskim objektima, posebice cjelovite konzervatorsko-restauratorske

i građevinske radove u izložbenom prostoru Galerije *Koprivnica* 2008. – 2009. te muzejske postave i izložbe u Galeriji *Hlebine – Donacija Ivan Generalić*, odnosno u Starom magistratu – *Koprivnica javno & privatno, Koprivnica u Domovinskom ratu* i *Zbirka sakralne umjetnosti*. Zanimljivo je da u tom razdoblju, osim ugovorenih muzejskih snimanja i kampanje, Kostjuk samoinicijativno prati i dokumentira gotovo sva muzejska događanja te kao fotograf svojim radom s područja reproduktivne fotografije participira na nekim autorskim izložbama: *Zoran Car, Nenad Marinac, Nikola Večenaj Leportinov*, 2012. Navedene povijesne činjenice potvrđuju da je Vladimir Kostjuk kao muzejski fotograf najstariji i najdugovječniji suradnik Muzeja grada Koprivnice, a čini se i jedan od najdugovječnijih profesionalnih fotografa – vanjskih suradnika u hrvatskim muzejima danas.

Godine 2010. Kostjuk priprema reprodukcije slika na staklu za samostalnu zagrebačku izložbu u organizaciji Muzeja grada Koprivnice u Galeriji *Mirko Virius* te je uključen u veliki projekt zagrebačke Zaklade *Mijo Kovačić* – radi na monografiji i stalnome izložbenom postavu u palači Jelačić, u kojoj je otvorena Galerija Zaklade *Mijo Kovačić*. Fotografskim postupkom ulaženja u prostor slike Vladimir Kostjuk izdvaja motive i dijelove slike straznjih planova, izdvaja vlastitu fotografsku sliku i detalje koji dobivaju sasvim novo značenje. Kostjuk traži, i pronalazi, sliku u slici. Kadriranjem pronalazi motiv u motivu, što je prepoznato i iskorišteno u monografiji Zaklade *Mijo Kovačić*. U toj umjetničkoj monografiji makrofotografija Vladimira Kostjuka ima važnu ulogu. Grafička dizajnerica Matea Bronić iskoristila je fotografije detalja i kadrove koje je Kostjuk odabrao kao bitan segment knjige. Cjelinu svake reproducirane umjetnine prati serija uvećanja koja su Kostjukovo autorsko djelo na razini kadra i odabranog motiva umjetničke slike. Osim klasičnog postupka reproduktivne muzejske fotografije, u radu Vladimira Kostjuka naglašen je umjetnički pristup koji otkriva oko umjetnika, u ovom primjeru grafičkog dizajnera koji o muzejskom predmetu promišlja kao o predlošku koji treba otisnuti u publikaciji. U tom smislu, osim poznavanja tehničkoga i tehnološkog dijela reproduciranja stvarnog kolorita u ofsetnom tisku, Kostjuk već pri fotografskom postupku razmišlja o grafičkom oblikovanju i prijelomu stranice te ulazi u muzejski predmet ili umjetničku sliku, analizira ih okom kamere, izdvaja i naglašava detalje slike odnosno muzejskog predmeta. S takvim načinom rada i ulaženja u prostor slike susreli smo se u fotografskoj kampanji dokumentiranja slika na staklu velikih formata Ivana Generalića, Josipa Generalića, Ivana Večenaja i Mije Kovačića, doajenâ hrvatske naivne umjetnosti koji su imali puno povjerenje u umijeće reproduktivne fotografije Vladimira Kostjuka. Kostjukova suradnja s Ivanom Generalićem, započeta potkraj 1960-ih, trajala je sve do majstorove smrti 1992.

Godine 2012. za istraživanje *Mustre (i zidni valjci) iz privatne zbirke Nenada Marinca* te za izložbu i muzejsku publikaciju *Mustre iz zbirke Marinac* provedeno je složeno terensko istraživanje te fotografska kampanja dokumentarne i reproduktivne fotografije. Osim fotografija zidnih oslika sa starih kuća iz okolice Koprivnice, Kostjук je, zahvaljujući iskustvu u grafičkom dizajnu, sudjelovao u pripremi materijala za istraživanje teme ornamenata sa zidnih valjaka te u pripremi materijala za izložbu i muzejsku publikaciju.

Potkraj 2016., upravo tijekom rada na obradi skupine fotografija koja se odnosila na četiri desetljeća uspješne umjetničke suradnje i prijateljstva između naivnog slikara Ivana Generalića (1914. – 1992.) i fotografa Vladimira Kostjuka, brojnost i umjetnička kvaliteta analognih fotografskih portreta te neupitna vrijednost prikupljenog materijala upozorili su na potrebu izučavanja ponajprije umjetničkih portreta naivnih slikara i kipara koje je Vladimir Kostjук snimio između 1969. i 2000., a onda i njihova cjelokupnog opusa. Zanimljivo je kako su izdvajanje autorske fotografije Vladimira Kostjuka te reorganizacija i revalorizacija pojedinih ciklusa otvorili niz pitanja i smjerova u kojima treba istraživati cjelokupni opus toga koprivničkog fotografa. Muzejske i umjetničke fotografije Vladimira Kostjuka koje se čuvaju kao muzejski predmeti ili arhivsko gradivo u zbirkama Muzeja grada Koprivnice zapravo su samo mali dio njegova cjelokupnog fotografskog opusa. Nova istraživanja tek će odrediti njegovo mjesto u umjetničkoj, komercijalnoj i industrijskoj fotografiji Hrvatske na prijelazu iz 20. u 21. st.

Zaključak. Na primjeru fotografskog opusa profesionalnog fotografa Vladimira Kostjuka te *paradigme muzejskog fotografa i fotografa u muzeju* postavila sam metodologiju istraživanja i definiciju fotografije u muzeju. Na temelju osobnog iskustva utvrdila sam kako je mjesto fotografije nestalno i promjenljivo, ovisno o njezinoj namjeni, baš kao što je i sam medij fotografije podložan brzim promjenama. Iskustvo i pristup fotografiji razvijao se i rastao usporedno s mojim iskustvom kustosice fotografije te povremene fotografinje u Muzeju. Svjesnost o važnosti fotografije u muzeju te o kompleksnosti medija u tehničko-tehnološkome, estetsko-umjetničkome i sadržajno-semantičkom smislu na primjeru dijela autorskog opusa Vladimira Kostjuka vezanoga za njegovo djelovanje u Muzeju grada Koprivnice predočena je sva kompleksnost *fotografske baštine* u muzeju.

IZVORI

1. Razgovori s Vladimirom Kostjukom, 2015. – 2017.
2. Razgovori s Pavlom Gažijem, 2015. – 2017.
3. Razgovori s Katarinom Gaži, 2018.
4. Zbirka grafičkog i produkt dizajna Muzeja grada Koprivnice
5. Zbirka fotografija i fotografskih albuma Muzeja grada Koprivnice

LITERATURA

1. *Podravka* – stručni i znanstveni časopis. 1978. – 1989. Koprivnica: Prehrambena industrija Podravka.
2. Anthony, Robert. 2015. *Lenses of Industry: The Rise of Industrial Photography in the United States and the Lake Superior Mining District, 1880 – 1933*. Michigan Technological University, str. 1-153.
3. Brown, Elspeth H. 2005. *The Corporate Eye: Photography and The Rationalization of American Commercial Culture, 1884-1929*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
4. Gustavson, Todd. 2009. *Camera: A History of Photography from Daguerreotype to Digital*. New York: Fall River Press.
5. Newhall, Beaumont. 1946. *The History of Photography from 1839 to the Present Day*.
6. New York: The Museum of Modern Art.
7. McCauley, Elizabeth Anne. *Industrial Madness, Commercial Photography in Paris 1848-1871*.
8. Tom Bochsler. *The Art of Industry*.
9. Tom Paiva. *Industrial Night*. Tom Paiva Photography (2003).
10. Sebastião Salgado. *Workers*. Aperture.

Primljeno: 25. rujna 2018.

MUSEUM PHOTOGRAPHER OR PHOTOGRAPHER IN THE MUSEUM – VLADIMIR KOSTJUK

The Photographer Vladimir Kostjук and Koprivnica Municipal Museum Since 1959.

As professional photographer, Vladimir Kostjук (1943), a photographer, art teacher, graphic and product designer, has worked successfully with Koprivnica Municipal Museum for almost seven decades and successfully ironed out the differences between reproductive, field, documentary, reporting and contemporary art photography in museum exhibitions, permanent displays and collections (collections of museum objects, study collections and museum documentation).

The work focuses on the photography of Vladimir Kostjук and the photographic oeuvre that he has created with his diverse jobs for and continued activity in the Koprivnica Municipal Museum ever since 1959. The intention is to take this original work of a professional photographer as an example to show that photography in a museum can have various purposes, can be connected with the professional and scholarly work in a museum, and also be an independent artistic form. The intention is also to emphasise the distinction between museum photographer and photographer in a museum, taking the photographs of Kostjук again as an example, his work being classifiable into field, study, reproductive, reportage, documentary (even in one part vernacular) and especially art photography.